

IITIN YLÄKOULUN TASA-ARVOSUUNNITELMA 1.1.2017

Suunnitelman laatimisessa on käytetty Tasa-arvovaltuutetun internet-sivuilta julkaistua ohjetta: <https://www.tasa-arvo.fi/ohjeita-oppilaitoksen-tasa-arvosuunnitteluun>

Oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelma

Oppilaitoksessa laadittava **tasa-arvosuunnitelma** on työkalu, joka **ennaltaehkäisee sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä koulun arjessa**. Tasa-arvosuunnitelmalla varmistetaan, että oppilaitoksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä.

Tasa-arvotyön kannalta on tärkeää, että työ perustuu oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden tai oppilaiden tarpeisiin. Kun oppilaitos laatii omia tarpeitaan vastaavan tasa-arvosuunnitelman, voimistuu myös sitoutuminen tasa-arvon edistämiseen.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää **selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi** sekä arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden **toimenpiteiden toteutumisesta ja tuloksista**.

Velvoite laatia oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma koskee kaikkia lakiin perustuvaa opetusta tai koulutusta järjestäviä oppilaitoksia. Velvoite laajeni koskemaan perusopetuslakiin perustuvaa opetusta järjestäviä kouluja vuoden 2015 alusta lähtien. Näiden koulujen tasa-arvosuunnitelmien tulee olla laadittuna 1.1.2017 mennessä.

Tasa-arvosuunnittelun tavoite

Oppilaitoksessa tehtävä tasa-arvosuunnittelu on jatkuva prosessi, jossa luodaan yhteinen käsitys muun muassa siitä

- millainen on tasa-arvoinen oppilaitos
- mitkä asiat voivat estää tasa-arvon toteutumista
- mitkä asiat edistävät tasa-arvoa oppilaitoksessa

Oleennaista on, että oppilaitoksen toimintaa tarkastellaan ja kehitetään sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta ja että tämä ilmenee selvästi oppilaitoksen toimintaa ohjaavista asiakirjoista.

Kuinka usein suunnitelma laaditaan?

Tasa-arvosuunnitelma laaditaan lähtökohtaisesti vuosittain. On kuitenkin mahdollista sopia, että vuosittaisen tarkastelun sijaan tasa-arvosuunnitelma laaditaan kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi. Oppilaitoksen tarpeet tai tasa-arvosuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet edellyttänevät kuitenkin, että konkreettisia toimenpiteitä tasa-arvon edistämiseksi tehdään jatkuvasti.

Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnittelu, johon on sitouduttu johtoa myöten ja johon lapset ja nuoret (oppilaat/opiskelijat) osallistuvat yhdessä henkilökunnan kanssa, toimii työkaluna siinä tavoitteellisessa ja suunnitelmallisessa sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävässä työssä, jota oppilaitoksissa tehdään.

Yhteistyö oppilaiden ja opiskelijoiden sekä henkilöstön kanssa

Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä suunnitelmallinen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa.

Oppilaiden ja opiskelijoiden tulee osallistua oppilaitoksessa tehtävään suunnitelmalliseen työhön alusta lähtien.

Työ, joka on tehty pelkästään henkilöstön keskuudessa tai työ, jonka koulutuksen järjestäjä on tehnyt, ei täytä tasa-arvolain asettamia vaatimuksia oppilaitoksessa tehtävästä suunnitelmallisesta tasa-arvoa edistävästä työstä.

Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistettäessä oppilaitoksissa on otettava huomioon lasten ikä ja kehitys. Mitä nuoremmista lapsista on kyse, sitä tärkeämpää on harkita, miten heidät on tarkoituksenmukaisinta ottaa mukaan oppilaitoksessa tehtävään tasa-arvotyöhön.

litin yläkoulussa arvostetaan sekä henkilöstöä että oppilaita keskeisenä voimavarana tukemalla ja edistämällä tasa-arvotyötä osana yksilön kunnioitusta, oikeudenmukaista ja vastuullista toimintaa sekä yhteistyötä. Tasa-arvon edistäminen on myös osa inhimilliseen pääomaan panostamista. Tasa-arvon edistäminen on jokaisen koulussa toimivan velvollisuus. Tasa-arvoinen kohtelu konkretisoituu työntekijöiden ja opiskelijoiden välisissä vuorovaikutustilanteissa sekä työntekijöiden ja opiskelijoiden työolojen kehittämisessä.

Erityisesti huomioitavat kysymykset

Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävää suunnitelmallista tasa-arvoa edistävässä työssä **tulee kiinnittää erityistä huomiota oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppilaiden tai opiskelijoiden arviointiin, oppimiseroihin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.**

Lisäksi sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy tulee ottaa huomioon oppilaitoksessa tehtävää suunnitelmallista työtä valmisteltaessa ja tasa-arvoa edistävästä toimenpiteistä päätettäessä. **Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että oppilaitoksessa opetetaan arvostavaa suhtautumista kaikkiin ja kerrotaan perustietoa sukupuolen moninaisuudesta.**

Tasa-arvolaki, oppilaitokset ja sukupuolen moninaisuus
(STM, 2015)

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään välitön (suora) syrjintä ja välillinen (epäsuora) syrjintä, häirintä sekä ohje tai käsky syrjiä jotakuta. Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa: 1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri

asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä; 3) eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella. Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaisia: 1) eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.

Tasa-arvolain uuden 6 c §:n mukaan mm. koulutuksen järjestäjien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Virallisen sukupuolen lisäksi otetaan siis huomioon myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy. Sukupuolivähemmistöön kuuluvien yksityisyyttä tulee kunnioittaa, eikä tasa-arvon edistäminen tarkoita sitä, että ryhdyttäisiin selvittämään ihmisten sukupuoli-identiteettejä tai sukupuolen ilmaisua. Tällainen tieto on salassa pidettävää ja kuuluu yksityisyyden piiriin.

Yhdenvertaisuuslaissa kielletyt syrjintäperusteet ovat: ikä, etninen, tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, perhesuhteet, ammattiyhdistystoiminta, poliittinen toiminta, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy (esim. varallisuus, raskaus).

Häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Ihmisarvon käsite viittaa kaikkien ihmisyksilöiden synnynäiseen ja luovuttamattomaan arvoon sekä jokaisen oikeuteen nauttia perustavanlaatuisista oikeuksista yhdenvertaisesti muiden kanssa. Ihmisen luontainen arvo ei riipu hänen alkuperästään, iästään, terveydentilastaan tai muista ominaisuuksistaan taikka muiden mielipiteistä ja arvostuksista. Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy edellä todettuun syyhyn (ikä, alkuperä, kansalaisuus jne.) ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Käyttäytymisen käsite on ymmärrettävä laajasti siten, että kyse voi olla esim. puheista, sähköpostiviesteistä, ilmeistä, eleistä tai epäasiallisen materiaalin esille laittamisesta tai muunlaisesta viestinnästä.

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

☒ vihjailevia eleitä tai ilmeitä

☒ härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä

☒ vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset

☒ pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värittyneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit

☒ fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset, - siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esim. raiskaus tai sen yritys.

Sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (tasa-arvolaki 7 §) Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (yhdenvertaisuuslaki 6§ 20)

Kysely seksuaalisen häirinnän yleisyydestä omassa oppilaitoksessa

Pysäytä seksuaalinen häirintä koulussa!

Ei meidän koulussa on tasa-arvovaltuutetun oppimateriaali seksuaalista häirintää vastaan. Aineisto sopii yläkoulun, lukion ja ammattioppilaitosten tunneille. Aineistoon kuuluu

- Lyhytelokuva (2 min)
- Valmis oppituntikonaisuus: nuoria puhutteleva visuaalinen esitys keskustelun pohjaksi (oppituntiprezi)
- Ohjeistus opettajalle -opas (pdf)
- Kysely seksuaalisen häirinnän yleisyydestä omassa koulussa

www.eimeidankoulussa.fi/opettajalle

Kartoitetaan oppilaitoksen tasa-arvotilanne

Tasa-arvosuunnitelman tulee perustua selvitykseen oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta. On selvitettävä, miten oppilaat ja opiskelijat kokevat tasa-arvon toteutuneen omassa oppilaitoksessaan. Kartoitus oppilaitoksen todellisen ja ajantasaisen tasa-arvotilanteen kartoittamiseksi voidaan tehdä oppilaiden tai opiskelijoiden sekä opetushenkilöstön keskuudessa esimerkiksi kirjallisen kyselyn avulla.

Kysely voidaan toteuttaa erillisenä tai osana muuta oppilaitoksessa toteutettavaa kyselyä. Kartoituksessa voidaan kysyä esimerkiksi koulun vuorovaikutus- ja toimintakulttuurista, koulun ilmapiiristä, opetuksesta, opinto-ohjauksesta, oppimateriaaleista, seksuaalisesta ja sukupuolen perusteella tapahtuvasta häirinnästä sekä toiveista ja kehittämisideoista tasa-arvon edistämiseksi.

Tasa-arvokysymyksiä on hyvä myös käsitellä oppitunnilla tai teemapäivän puitteissa. Esimerkiksi tasa-arvovaltuutettu on tuottanut erityisesti yläkoulujen, lukioiden ja ammattioppilaitosten opetukseen soveltuvaa aineistoa seksuaalisesta häirinnästä, joka on vapaasti hyödynnettävissä ja löytyy sivustolta www.eimeidankoulussa.

Etenkin nuorempien oppilaiden kanssa on luontevinta koota heidän näkemyksiään esimerkiksi luokkatilanteessa tai tasa-arvoa käsittelevän teemapäivän yhteydessä. **Hyvä ajankohta teemapäivälle on tasa-arvon ja Minna Canthin päivä 19.3.**

Koulussa voidaan myös järjestää tasa-arvoa käsittelevä yleinen keskustelutilaisuus. Tämä antaa mahdollisuuden keskustella tasa-arvoon liittyvistä mahdollisista ongelmista, niiden ratkaisusta ja kehittämisideoista.

Kartoituksessa voidaan hyödyntää tilastotietoa, mikäli tieto on eritelty sukupuolen mukaan. Pelkän tilastotiedon käyttäminen oppilaitoksen tasa-arvotilanteen selvittämiseksi ei kuitenkaan riitä.

KOHDE	TAVOITE	KEINO	TOTEUTUMINEN
1. Ainevalinnat	1. Tasa-arvoa edistetään ainevalinnoissa.	1. Aineenopettajat kannustavat kaikkia oppilaita oman aineensa opintoihin.	
2. Opinto-ohjaus	2. Oppilaita ohjataan jatko-opintoihin ja ammatinvalintaan sukupuolesta riippumatta	2. Sekä tyttöjä että poikia kannustetaan myös perinteisesti toisen sukupuolen suosimille aloille.	
3. Opintosuoritusten arviointi	3. Opintosuoritusten arvioinnissa pyritään ehdottomaan tasa-arvoon.	3. Opetushenkilöstö tunnistaa opintosuoritusten arvioinnin mahdolliset tasa-arvo-ongelmat.	
4. Oppilaiden tasa-arvokäsitykset	4. Oppilaiden tasa-arvotietoisuutta lisätään.	4. Tasa-arvotema sisällytetään opetukseen	

Sovitaan selkeistä toimenpiteistä

Sovitut kehittämiskohteet ja mahdollisimman konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi perustuvat oppilaitoksessa toteutettuun kartoitukseen ja ne valitaan aina oppilaitoksen omien tarpeiden mukaan.

Kyseessä on jatkuva kehittämistyö, jossa esille nouseviin kysymyksiin etsitään vastauksia. On parempi keskittyä muutaman epäkohdan tehokkaaseen poistamiseen kuin yrittää ratkaista liian monta asiaa samanaikaisesti. Yhdessä sovittujen toimenpiteiden lisäksi on hyvä myös nimetä toimijat, toimenpiteet vastuuhenkilöineen sekä aikataulu valittujen epäkohtien poistamiseen.

Toimenpiteet voivat kohdistua esimerkiksi oppilaitoksen toimintatapoihin, pedagogiikkaan, oppimateriaaleihin tai opintojen ohjaukseen. Toimenpiteet voivat pitää sisällään myös tiedon lisäämistä tasa-arvokysymyksistä.

Jos koet joutuneesi epäasiallisen kohtelun tai kiusaamisen kohteeksi toimi seuraavasti:

ilmoita opettajalle, luokanvalvojalle, terveydenhoitajalle, koulukuraattorille tai muulle opiskelijahuollon henkilölle tai rehtorille asiasta. Voit halutessasi ottaa asian puheeksi suoraan häiritsijän tai epäasiallisesti käyttäytyvän kanssa. Kerro miltä sinusta tuntuu ja että koet hänen toimintansa epäasialliseksi käytökseksi. Kehota häntä lopettamaan se. Näin annat hänelle mahdollisuuden korjata toimintaansa.

Jos epäasiallinen käytös jatkuu, kerro viivytyksettä luokanvalvojaan tai opiskelijahuollon henkilölle asiasta.

Mikäli häiritsijänä tai kiusaajana on opettaja tulee opiskelijan ilmoittaa asiasta rehtorille, joka ryhtyy välittömästi toimiin tilanteen korjaamiseksi ja selvittämiseksi.

Asian käsittely, kun luokanvalvoja tai rehtori saa tiedon:

- Keskustele asianosaisen kanssa rauhallisesti ja kiireettä.
- Keskustele kiusaajaksi/häiritsijäksi nimetyn kanssa.
- Kutsu asianosaiset yhteiseen sovittelukeskusteluun.
- Mikäli tieto tulee muulta henkilöltä kun kiusatuksi tullee, kutsuttu syrjinnän kohteeksi tullut henkilö keskusteluun.

Sovittelukeskustelussa:

- Puhutaan konkreettisista tilanteista ja tapahtumista.
- Kumpikin osapuoli kertoo näkemyksensä tilanteesta.
- Keskustellaan osapuolien kanssa odotuksista tilanteen ratkaisemiseksi. Sovitaan tarvittavista käyttäytymiseen tehtävistä muutoksista.
- Sovitaan seurannasta.
- Mikäli tilanne ei korjaannu yhteisellä käsittelyllä ja sopimuksilla, rehtori käynnistää kurinpitomenettelyn (Perusopetuslaki 26§).
- Pyynnöstä annetaan kirjallinen selvitys menettelystä sille, joka katsoo joutuneensa syrjityksi tasa-arvoissa mainituin tavoin.

Oppilaiden väliset tapaukset käsitellään opiskelijahuoltoryhmässä. Opettajan/muun henkilöstön edustajan ja opiskelijan väliset tapaukset käsitellään opiskelijahuoltoryhmässä ja muun henkilöstön edustajan esimiehen kanssa.

Tasa-arvosuunnitelman kirjaaminen

Kartoitus sekä sovitut toimenpiteet kirjataan joko erilliseen tasa-arvosuunnitelmaan tai muuhun oppilaitoksen suunnitelmaan. Suunnitelmaan kirjataan myös sovittujen toimenpiteiden aikataulut ja vastuhenkilöt.

Tasa-arvosuunnitelmaa ei tarvitse laatia erilliseksi asiakirjaksi, vaan tasa-arvotilanteen selvitys, toimenpiteet ja arvio voidaan liittää osaksi muuta oppilaitoksen suunnitelmaa. Seurannan ja valvonnan kannalta on kuitenkin keskeistä, että lain edellyttämät seikat ovat helposti löydettävissä.

Oppilaitos voi myös laatia yhdistetyn toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuuslain nojalla laadittava yhdenvertaisuussuunnitelma on järkevää laatia yhdessä, koska kummassakin on kyse syrjinnän ennaltaehkäisemisestä ja tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen oppimisyhteisön kehittämisestä.

Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävää tasa-arvosuunnitelmaa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista yhdistää siihen työyhteisössä laadittavaan henkilöstöpoliittiseen tasa-arvosuunnitelmaan, jonka oppilaitos työyhteisönä mahdollisesti laatii.

Tasa-arvosuunnitelman laatimisen menettelyä ja sisältöä koskevat vaatimukset tulee täyttää myös silloin, kun se on yhdistetty toiseen oppilaitoksessa laadittavaan suunnitelmaan.

Tasa-arvosuunnitelma hyväksytään opetuksen järjestäjän ja oppilaitoksen johtosäännön mukaisesti.

Tiedottaminen ja tasa-arvotyöhön sitoutuminen

Tiedotetaan aktiivisesti kaikille

Koska tarkoituksena on varmistaa, että oppilaitostasolla tehdään tavoitteellista ja suunnitelmallista työtä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi, on suositeltavaa, että oppilaitoksessa tehtävästä työstä tiedotetaan aktiivisesti oppilaille, opiskelijoille, alaikäisten oppilaiden ja opiskelijoiden huoltajille sekä henkilöstölle.

Tiedottamisen kanavana käytetään oppilaitoksen sähköisten viestimien ja mahdollisten painettujen oppaiden lisäksi **koulun yhteisiä kokouksia, tilaisuuksia tai vanhempainiltoja.**

Tehokas toimeenpano vaatii sitoutumista

Tasa-arvosuunnitelman tehokkaan toimeenpanon edellytyksenä on, **että koko kouluyhteisö, koulun johtoa myöten, on sitoutunut oppilaitoksessa tehtävään tasa-arvotyöhön.**

Tasa-arvosuunnitelman toimeenpano onnistuu silloin, kun konkreettisista toimenpiteistä on sovittu yhdessä ja tasa-arvosuunnitelmaan on kirjattu vastuuhenkilöt ja aikataulut. Näin suunnitelmaan kirjattu toimenpide muuttuu arjen teoksi.

Tasa-arvotyö saattaa herättää myös vastustusta. Tasa-arvotyö saatetaan pitää turhana tai se koetaan kritiikkinä omaa työtä kohtaan. Etenkin näissä tilanteissa on ensiarvoisen tärkeää, että oppilaitoksen johto osoittaa tukensa tehtävälle tasa-arvotyölle ja osoittaa olevansa valmis käymään keskustelua tasa-arvon edistämisen tarpeellisuudesta.

Arviointi ja seuranta

Oppilaitoksessa tehtävään suunnitelmalliseen tasa-arvotyöhön kuuluu myös arvioida, miten aikaisemmin tasa-arvon edistämiseksi sovitut toimenpiteet ovat toteutuneet. Toimenpiteitä arvioitaessa voidaan tarkastella, ovatko toimenpiteet olleet riittävän tehokkaita ja mistä johtuu, mikäli tuloksia ei ole saavutettu. Käytännössä arviointi on luontevinta tehdä tasa-arvosuunnitelman päivityksen yhteydessä ja arviointi voi samalla toimia pohjana uusien toimenpiteiden valmistelulle.

Jos tasa-arvosuunnitelma on laadittu kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi, toimenpiteiden toteutumista kannattaa seurata vuosittain.

TASA-ARVOKYSELY WILMASSA tai PAPERILLA

1. Sukupuoli
2. Luokka-aste

erittäin hyvin/ melko hyvin / huonosti / erittäin huonosti

3. Kuinka hyvin oppilaita kohdellaan oppitunneilla samanarvoisesti sukupuolesta riippumatta?
4. Kuinka hyvin opettajat sallivat oppilaiden ilmaista mielipiteensä oppitunneilla?
5. Kuinka hyvin sukupuolten samanarvoinen kohtelu toteutuu opintosuoritusten arvioinnissa?
6. Kuinka hyvin oppimateriaalit kannustavat rikkomaan miesten ja naisten sukupuolirooleja?
7. Kuinka hyvin opettajat kohtelevat oppilaita samanarvoisesti oppituntien ulkopuolella?
8. Kuinka hyvin oppilaat kohtelevat toisiaan samanarvoisesti oppituntien ulkopuolella?

kyllä /ei

9. Oletko kokenut jotakin alla olevista?
  - a. häiritseviä seksuaalisuuteen kohdistuvia kommentteja muilta oppilailta
  - b. häiritseviä seksuaalisuuteen kohdistuvia kommentteja opettajilta tai muulta henkilökunnalta
  - c. epämiellyttävää fyysistä koskettelua oppilaiden taholta
  - d. epämiellyttävää fyysistä koskettelua opettajien tai muun henkilökunnan taholta
  - e. seksuaalisuuteen liittyvää kirjoittelua tai viesteä
  - f. muuta seksuaalista häirintää

erittäin hyvin/ melko hyvin / huonosti / erittäin huonosti

10. Kuinka koulussa puututaan häirintään?

kyllä / ei

11. Koulussamme esiintyy kiusaamista oppilaiden keskuudessa?
12. Koulussamme esiintyy kiusaamista henkilökunnan taholta?
13. Koulussamme esiintyy syrjintää liittyen
  - a. sukupuoleen
  - b. uskontoon
  - c. syntyperään
  - d. mielipiteeseen seksuaaliseen suuntautumiseen
  - e. muuhun _____
14. Miten koulussamme puututaan mahdolliseen havaittuun syrjintään. _____
15. Koetko, että koulussamme annetaan tarpeeksi tietoa liittyen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. _____